

MIKSI AFGANISTAN?

HEINRICH VOGEL (HRSG.): **Die sowjetische Intervention in Afganistan. Entstehung und Hintergründe einer weltpolitischen Krise.** Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1980, 391 s.

Saksan liittotasavallan johtava sosialististen maiden tutkimuslaitos Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien (Köln) tuotti nopeasti (käsikirjotukset maaliskuussa 1980, kirjakaupoissa puolessa vuodessa) kokoomateoksen Neuvostoliiton väliintulosta Afganistaniin. Se on edelleen harvoja laajempia esityksiä Afganistanin kriisin taustasta ja heijastusvaikutuksista.

Tulos on tyyppillinen ryhmätyölle: kaikki mieleen tulevat tekijät pyritään selvittämään omilla artikkeleissaan. Näin syntyy toistoa. Selityksissä ajaututaan helposti puhumaan hyvin yleisesti (tässä tapauksessa Neuvostoliiton) ulko- ja puolustuspolitiikasta, päätöksenteosta ja historiasta. Sovellutus käsillä olevaan erityistapaukseen jää helposti pintapuoliseksi.

Toisaalta teoksen tarkoituksenakin on ollut rakentaa neuvostoulkopolitiikan yleistä selitysmallia. Teoksen toimittajan ja instituutin johtajan Heinrich Vogelien mukaan nimittäin väliintulo Afganistaniin voi paradigman tavoin edistää Neuvostoliiton politiikan ymmärtämistä. Tämän tapauksen tutkiminen voi siis tuoda esiin pysyviä tekijöitä.

Teoksesta välittyvä moniselittäjämalli on epäilemättä sille onneksi; siten on vältetty stereotyyppiseltä yksioikoiselta läntiseltä tulkinnalta, joka piirtää kuvan Neuvostoliiton määrätietoisesta laajentumispolitiikasta Afganistanin tapausten varsinaisena selittäjänä. Vaikka teoksen yhdeksän artikkelia erikseen tarkasteltuina ovatkin paikoitellen melkoisen perinteistä ja ennalta-arvattavaa analyysiä, ne kukin oman näkökulmansa valitessaan tuovat erilaisia aineksia Neuvostoliiton vaikuttamien selvittämiseen.

Näin tulevat esille Venäjän/Neuvostoliiton pitkäaikaiset taloudelliset ja poliittiset siteet Afganistaniin ja yleensä Keski-

Aasiaan. Näin käy myös ilmi Afganistanin sisäisen valtakamppailun ratkaiseva vaikutus siihen, että Neuvostoliitto totesi olevansa syvällä yhteiskuntajärjestelmää muuttavan naapurimaan asioissa.

Paljolti teoksen kirjoittajat tosin nojautuvat voimapoliittiseen viitekehykseen, jossa vähäiset taloudelliset yhteisprojektitkin saadaan näyttämään määrätietoisilta strategisilta askelilta. Mutta tässäkin säilyy määrätty suhteellisuudentaju. Toiminnalla nähdään syynsä.

Mielenkiintoisimmat ovat kuitenkin yritykset tulkita Afganistanin tapausta Neuvostoliiton ulko- ja sotilaspoliittisen *doktriinin* sovellutuksena. Merkittävin on Helmut Dahmin artikkeli »Afganistan als Lehrstück der politischen and militärischen Doktrin Sowjetrusslands».

Afganistanin kaltaisessa tapauksessa joudutaan tässä doktriinissa harmaalle alueelle, jossa »sosialistisesti suuntautuneet» kehitysmaat aloittavat liukunsa kohti varsinaiseen tieteelliseen sosialismiin perustuvaa yhteiskuntajärjestystä ja samalla niiden ulkoiset suhteet Neuvostoliittoon ja muihin sosialistisiin maihin muuttavat luonnettaan. Sosialistisen internationalismin tai proletaarisen internationalismin periaatteet alkavat tulla määrääviksi.

Kysymys ei olekaan enää valtioiden välisistä suhteista vaan yhteiskunnan sisäisestä toimivallasta. Kysymys ei ole *interventiosta* vaan *tuesta* edistyksekköiden ja sosialistisesti suuntautuneiden voimien kamppailulle sisäistä ja ulkoista taantumusta tai vastavallankumousta vastaan.

Tämä doktriini voidaan johtaa *Leninistä*, mutta kansainvälispoliittiset olosuhteet ovat tämän päivän perua. Siirtomaavallasta irtautuneiden valtioiden kehitys ei ole ollut yksisuuntaista eikä teoreettisen mallin mukaista. Siksi kehitysmaita Dahmin mukaan luokitellaan neuvostoliittolaisessa doktriinikeskustelussa moniin ryhmiin, joille kaikille on yhteistä pyrkimys irtaantua kapitalistisesta järjestelmästä, suuntautua sosialismiin ja ajaa imperialismin vastaista politiikkaa.

Näiden maiden järjestelmänmuutos on kuitenkin hyvin eri asteilla, niiden sisäiset poliittiset voimat eroavat toisistaan, sa-

moin ulkopoliittinen suuntaus — Afganistanin kriisi antoi tästä kouriintuntuvimman näytön!

Doktriini on siten sovellutuksessaan vaikean tehtävän edessä. Miten määritetään yhteiskunnan muutosprosessin ja kansainvälisen aseman muutosprosessin leikkauspiste tuolla harmaalla alueella. Afganistanin kohdalla tämä ratkaisu jouduttiin Neuvostoliitossa tekemään. Samalla laukesivat myös ne doktriinin ehdot, jotka antavat väkivallan käytölle täysin uudet perusteet.

K a r i M ö t t ö l ä